

Wielka Sobota: co przetrwało z dawnych tradycji?

Autor: Małgorzata Wróblewska-Borek

Data: 26 marca 2016

Trzeci, ostatni dzień Triduum Paschalnego. Dzień wyciszenia i oczekiwania na przyście Chrystusa. Dzień adoracji Najświętszego Sakramentu w specjalnie przygotowanej kaplicy, symbolizującej grób Chrystusa. Wielka Sobota. W polskiej tradycji to także dzień święcenia pokarmów na świąteczny stół.

Straż przy grobie. (Foto: Archiwum parafii św. Wawrzyńca w Borownie)

– *Wielka Sobota to dzień modlitewnej adoracji Pana Jezusa* – podkreśla ks. Zbigniew Jan Gański, proboszcz [parafii pw. Najświętszego Serca pana Jezusa i św. o. Pio w Grudziądzu](#). – *Adorując Chrystusa w grobie, zwracamy uwagę na to, co przemijalne; Jezus jako człowiek złożony do grobu – to czeka nas wszystkich, ale dla chrześcijan grób nie jest końcem, nie jest celem ostatecznym. Jest tylko **przejściem ze śmierci do życia, do życia w chwale z Jezusem w domu Ojca*** – podkreśla duszpasterz rolników diecezji toruńskiej.

W wielu parafiach wartę przy grobie pełnią strażacy czy harcerze. W Wielką Sobotę, podobnie jak w Wielki Piątek, nie sprawuje się jednak mszy świętej. Dopiero późnym wieczorem, po zapadnięciu zmroku, rozpoczyna się **świętowanie Wielkiej Nocy poprzez najuroczystszą i najpiękniejszą liturgię całego roku – Wigilię Paschalną**. Sprawowana po zachodzie słońca Eucharystia Wigilii Paschalnej przynależy już do Niedzieli Zmartwychwstania.

W świątecznym koszyczku nie może zabraknąć przede wszystkim jajek oraz chleba.

Koszyczek

– *Nieodłącznym elementem Wielkiej Soboty jest święconka – u nas znana od XVI w.* – mówi ks. Gański.

Wielka Sobota to dzień modlitewnej adoracji Pana Jezusa. Adorując Chrystusa w grobie, zwracamy uwagę na to, co przemijalne.

ks. Zbigniew Jan Gański

Przygotowaniem pokarmów do święconki tradycyjnie zajmowały się gospodynie. W dawnej Polsce, jeszcze w **okresie międzywojennym**, było to bardzo proste – święcono całe pożywienie przygotowane na święta. Z czasem ilość potraw zaczęto ograniczać. Kiedyś święcenie **odbywało się w domu jednego z gospodarzy** – tam specjalnie przybywał ksiądz. Obecnie ze święconką idziemy do kościoła czy kaplicy. Produkty, które powinny znaleźć się w pięknie przystrojonym koszyczku – wyłożonym białą serwetą, ozdobionym gałązkami bukszpanu lub borówek – to **zgodnie z wielowiekową tradycją**:

- baranek z chorągiewką – symbol Zmartwychwstałego Chrystusa,
- chleb – nasze podstawowe pożywienie, którego nigdy nie powinno zabraknąć,
- sól – symbol zachowania od zepsucia, ma też właściwości oczyszczające,
- masło,
- pieprz czarny (zmielony) – symbolizuje gorzkie zioła,
- ocet – na pamiątkę napoju podanego na krzyżu Chrystusowi,
- chrzan – gorycz Męki Pańskiej,
- zdobione jajka – symbolizujące odradzające się życie i płodność,
- wędliny, kielbasy, ciasta – przypominające o świątecznym dostatku.

Jajka zdobione różnymi technikami. (Foto: Archiwum Gminnego Domu Kultury w Lipnicy Murowanej)

Dlaczego jajko?

Jajko od najdawniejszych czasów jest uniwersalnym symbolem wszelkiego **początku, życia i szczęścia**.

Jajka zdobione różnymi technikami. (Foto: Archiwum Gminnego Domu Kultury w Lipnicy Murowanej)

– W tradycji chrześcijańskiej jako zawsze związane było z Wielkanocą i Zmartwychwstaniem – podkreśla ks. Gański. – Jedna ze starodawnych legend mówi, że pierwsze piękne pisanki miała ofiarować Piłatowi Matka Boża; według innej legendy **ubogi niósł kosz z jajami; napotkawszy niosącego krzyż Jezusa, pospieszył mu z pomocą, wtedy jaja w koszu pokryły się ornamentami**. W dawnych wierzeniach jajku przypisywano moc przekazywania sił witalnych – mówi pani Andżelika Bilska, etnolog z [Muzeum Częstochowskiego](#). – Skorupki poświęconych jajek dodawano do pożywienia zwierzętom gospodarskim, a także zanoszono je do ogrodu, w pole, aby zapewnić urodzaj. Jajko było też amuletem przeciwko czarom i miało odpędzać uroki. Jego magiczną moc miało wzmocnić barwienie.

Pisanki, kraszanki, oklejanki...

W dawnej wsi zdobieniem jajek zajmowały się głównie **dziewczęta i kobiety**.

Jajka zdobione różnymi technikami. (Foto: Archiwum Gminnego Domu Kultury w Lipnicy Murowanej)

– Najbardziej tradycyjny sposób to wykonywanie **pisanek, czyli zdobienie jajek techniką batikową** – wyjaśnia pani Bilska. – Polega ona na nakładaniu ciepłego wosku na skorupkę jajka i barwienie jej na różne kolory. Miejsca pokryte woskiem nie zabarwiają się, tworząc skomplikowane desenie. Do najbardziej rozpowszechnionych technik barwienia należy natomiast **kraszenie, czyli gotowanie w barwnikach pochodzenia naturalnego** – dodaje etnolog. – Łupiny cebuli dają różne odcienie brązu i czerwieni, kora olchy i dębu barwi jajka na kolor czarny, a kora dzikiej róży na żółty, pędy młodego żyta dają barwę jasnozieloną, a sok z buraka różową.

Jajka zdobione różnymi technikami. (Foto: Archiwum Gminnego Domu Kultury w Lipnicy Murowanej)

Kraszanki zabarwione na jeden kolor mogą być jeszcze zdobione techniką **wyskrobywania** (np. Dolny Śląsk). Na Kurpiach powstają z kolei **oklejanki** – ozdobione rdzeniem z sitowia i kolorową włóczką, a w okolicach Łowicza – jajka ozdobiane są **miniaturowymi wycinankami**. Warto również dodać, że w niektórych rejonach kraju najpiękniejsze jajka dawano sobie w prezencie.

Do kiedy pościć?

Ważne, by rolnik traktował ziemię z szacunkiem i miłością, a nie tylko jak warsztat pracy. Obok pracy ludzkiej potrzebne jest boże błogosławieństwo.

ks. Zbigniew Jan Gański

Dawniej przepisy dotyczące Wielkiego Postu były zdecydowanie bardziej restrykcyjne, obok mięsa nie wolno było spożywać również **nabiału i jaj**. 40-dniowy, ściśle przestrzegany post miał **wyjednać błogosławieństwo dla ciała i duszy**. Obecnie post ścisły obowiązuje jedynie w Wielki Piątek.

– *Jednak tradycja zachęca nas, by ścisłego postu przestrzegać do wielkanocnego śniadania* – mówi duszpasterz rolników diecezji tarnowskiej.

Grzebanie postu

Dawniej gospodynie tłukły garnki, w których gotowały żur, na znak zakończenia postu.

W Wielką Sobotę, zgodnie z tradycją, na wsiach gospodynie, którym sprzykrzył się wielkopostny żur, rozbijały garnek do kisenia żuru. Nazywano to **grzebaniem postu**. W innych stronach podobnie czyniono ze **śledziem, wieszając go na drzewie** za to, że przez 6 tygodni Wielkiego Postu panował nad mięsem.

Wigilia Paschalna

To nie tylko zwieńczenie Triduum Paschalnego. To również główna i najbardziej uroczysta celebracja całego roku liturgicznego w Kościele katolickim. Ma nam ona uświadomić, że Noc Zmartwychwstania jest największym wydarzeniem w całej historii ludzkości. Rozpoczyna ją **Liturgia Światła** – przed świątynią następuje **poświęcenie ognia i zapalenie Paschału**. Światło wnoszone do świątyni symbolizuje zmartwychwstałego Chrystusa, który jest Światłością Świata.

– Gdyby Jezus nie przyniósł światła Ewangelii, bez jego nauki żylibyśmy w mrokach bałwochwalstwa, zabobonu i pogaństwa – zaznacza ks. Gański. – Chrystus odkrył godność człowieka i sens jego życia.

Procesja uroczystie wnosi światło Nowego Życia do świątyni. Wierni trzymają zapalone świece na znak, iż przyjmują światło zbawienia, przyniesione przez Chrystusa.

Częścią Liturgii Światła jest poświęcenie ognia. (Foto: Archiwum Parafii Matki Bożej Zawierzenia w Tarnowcu)

– Następnie w **Liturgii Słowa** wierni wstępują się w orędzie wielkich dzieł, jakich Pan dokonał w historii ludzkości – dodaje kapłan. – Słyszymy śpiewy: *Gloria, któremu towarzyszy bicie dzwonów, oraz Alleluja, po raz pierwszy od początku Wielkiego Postu.*

Gdyby Jezus nie przyniósł światła Ewangelii, bez jego nauki żylibyśmy w mrokach bałwochwalstwa, zabobonu i pogaństwa.

ks. Zbigniew Jan Gański

Potem następuje **Liturgia Chrzcielna** z błogosławieństwem wody (poprzez 1- lub 3-krotne zanurzenie w niej paschału) oraz odnowienie przyrzeczeń chrzcielnych. Ostatnim elementem Wigilii Paschalnej jest **Liturgia Eucharystyczna**, która przebiega tak jak podczas każdej mszy świętej. Wierni mogą przyjmować komunię pod 2 postaciami – aby jak najwyraźniejszy był znak nowego życia, które dzięki Zmartwychwstałemu Jezusowi otrzymujemy także przez przyjmowanie Jego Ciała i Krwi.

Na trudno rolnik się trudzi, gdy Pan Bóg nie pobłogosławi

– *Chrystus, złożony do ziemi – grobu, zmartwychwstaje, dając życie każdemu z nas. Ziarno wrzucone w ziemię daje pokarm – dary, z których korzysta całe boże stworzenie. By jednak ziemia przyniosła plon obfity, potrzebne jest boże błogosławieństwo – przypomina duszpasterz rolników diecezji toruńskiej. – Ważne, by rolnik **traktował ziemię z szacunkiem i miłością, a nie tylko jak warsztat pracy.** Obok pracy ludzkiej potrzebne jest boże błogosławieństwo. Na trudno rolnik się trudzi, gdy Pan Bóg nie pobłogosławi!*